

Zápis o obhajobě disertační práce

Akademický rok: 2021/2022

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Petr Vaškovic
Identifikační číslo studenta: 42139910

Typ studijního programu: doktorský
Studijní program: Filozofie
Studijní obor: Filozofie
ID studia: 542060

Název práce: Kierkegaard's and Dostoevsky's conception of subjectivity
Pracoviště práce: Ústav filosofie a religionistiky (21-UFAR)
Jazyk práce: angličtina
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: Mgr. Martin Ritter, Ph.D.
Oponent(i): prof. René Rosfort

prof. George Pattison

Datum obhajoby: 08.04.2022 **Místo obhajoby:** Praha

Termín: řádný

Průběh obhajoby: Předseda komise Miroslav Petříček přivítal a představil studenta, oponenty a členy komise a oznámil program obhajoby. Poté z důvodu nepřítomnosti školitele Martina Rittera, který byl omluven pro nemoc, předal slovo studentovi Petru Vaškovicovi.

Petr Vaškovic nastínil motivace ke zpracování tématu disertační práce. Autoři děl, jimž se práce věnuje, Fjodor M. Dostojevský a Søren A. Kierkegaard sdílejí zájem o extrémní sílu náboženské zkušenosti. Některé Dostojevského a Kierkegaardovy literární charaktery dosahují epifanické konverze, která v průchodu jejich životem vyznačuje abruptní existenciální skok. Etického a náboženského vývoje ovšem nedosahují všechny postavy; mnohé uváznou v dlouhém období existenciální stagnace či existenciálního uvěznění (existential entrapment). Autor disertační práce poté nastínil obsah sedmi kapitol druhé části dizertace. Skrze výklad o vnitřních rozporech sedmnácti literárních postav dospěl vic k ilustrativnímu náhledu na existenciální zoufalství a mechanismus existenciálního uvěznění. Ve druhé, konkluzivní části práce Petr Vaškovic vysvětluje dva motivy, které se u představených postav objevují: i) snahu překonat zoufalství; ii) odmítnutí představy, že je to vůbec možné. Nejprve vysvětluje druhý motiv, který nachází výhradně v Dostojevského postavách. Tyto postavy usilují o transgresi morality, o dosažení stadia mimo dobro a zlo, ale současně jsou si vědomi utopie takového překonání. Pouze tři postavy se dokáží vymanit z binární morality světa. Přibližují se ke spáse teprve přijetím nemožnosti takového vymanění a uchýlením se k rezignaci,

čímž se jejich život stává autentickým.

Posudek školitele:

Miroslav Petříček shrnul posudek školitele Martina Rittera, podle něhož Petr Vaškovic prošel studiem úspěšně. Petr Vaškovic projevil v průběhu studia obdivuhodné odhodlání, schopnost nezávislého filosofického bádání a koncentraci.

Posudek oponenta Reného Rosforta

Oponent označil dizertační práci za velmi působivou a vyzdvihl její výjimečnou jazykovou kvalitu. Podle Rosforta patří mezi silné stránky práce přesvědčivá artikulace afektivních a koncepčních aspektů zkoumaných literárních postav. Rosfort vyslovil některé problémy s metodologií práce a formuloval otázku, zda je polyfonie aplikovatelná na všechna uvedená díla obou autorů, či nikoli a co je primárním smyslem polyfonie v Kierkegaardově díle. Kierkegaard sice v raných dílech pracuje s dynamickou polyfonickou identitou, v pozdějších dílech však převládají monotematické tendence. René Rosfort dále vyzdvihl explicitní teoretický vývoj, kterého je v Kierkegaardově myšlení dosahováno skrze představivost, zoufalství (despair), úzkost (anxiety) a názor na existenci jakožto technické pojmy sloužící pronikavému a komplexnímu filosofickému vhledu. Analýza těchto klíčových pojmů by podle Reného Rosforta mohla být systematictější. Vyjádřil proto obavu, zda bylo vysvětlení existenciálního uvěznění v dizertační práci v kontextu těchto filosofických základů dostatečné, a nutnost širší analýzy Kierkegaardových pojmů zoufalství a úzkosti. René Rosfort naopak ocenil analýzu představivosti zejména ve čtvrté kapitole dizertační práce. Upozornil však, že Kierkegaardova představivostí úzce souvisí s pojmem nekonečna, který je v pro Kierkegaarda centrální a mohl by obohatit některé teze dizertační práce (viz níže odpověď 3) Petra Vaškovice). Celkově označil oponent dizertační práci za velice působivou a přínosnou pro danou oblast výzkumu a navrhl pozitivní závěrečné hodnocení.

Posudek oponenta George Pattisona:

Oponent pochválil plynulost a celkovou úroveň jazyka práce. Práce je podle Pattisona úspěšným pokusem o představení silné teze, na kterou lze dále reagovat a rozvíjet ji. Dostojevský a Kierkegaard pracují s komplexní dialogickou strukturou, v jejímž rámci mohou proti sobě stavět různé názory a východiska. Srovnání těchto dialogických struktur obou autorů představuje však podle oponenta nelehkou výzvu. Některé podobnosti mezi Kierkegaardovým a Dostojevského psaním, které autor uvádí, jsou podle oponenta napadnutelné. Autoři jsou především rozdílnými typy spisovatelů. Dostojevský předkládá rozporuplné a komplexní postavy, zatímco Kierkegaardovy postavy, jakkoli vnitřně konfliktní, jsou spíše jednostranné a charakterově chudší. Slabinou dizertační práce porovnávání v některých případech nesrovnatelných postav. George Pattison navíc postrádá v práci podrobnější vysvětlení výběru jednotlivých charakterů, s nimiž Petr Vaškovic pracuje. Následně oponent položil některé otázky z oponentského posudku. Na závěr George Pattison vyzdvihl rozdílné pojetí požitky (pleasures) u Dostojevského a Kierkegaarda. Požitky Kierkegaardových postav nejsou jen známkami zoufalství a úpadku, ale týkají se také věcí jako přírody, Boha a různých krásných věcí. Problém s metodologií, která se koncentruje na podobnosti v dílech Kierkegaarda a Dostojevského, je také jejich odlišný pohled na náboženský nacionalismus, jehož je Kierkegaard odpůrcem. Stejně tak je třeba rozlišovat mezi jejich pojetím individualismu. George Pattison doporučil udělit Petru Vaškovicovi známku prospěl.

Odpovědi studenta Petra Vaškovice na oponenturu Reného Rosforta: Petr Vaškovic vyjádřil částečný souhlas s obtížemi metodologie,

kteřé René Rosfort naznačil. Následně zmínil tři metodologické propozice, které předpokládal a na jejichž základě se poté rozhodl pro polyfonické hledisko. Na otázku, zda je možné označit všechna Kierkegaardova díla za polyfonická, odpověděl Petr Vaškovic negativně. Petr Vaškovic odůvodnil, proč se zaměřil na negativní aspekty Kierkegaardova pojmu představivosti a rovněž tematizoval souvislost existenciálního uvěznění s úzkostí a zoufalstvím.

Odpovědi studenta Petra Vaškovic na oponenturu George Pattisona: Petr Vaškovic rozvedl své důvody pro srovnání nejen obou autorů, ale rovněž konkrétních postav. Blíže se zaměřil na rozdílnost mezi snícímí postavami, které v dizertaci srovnává. Přiznává, že rozdíly zde jsou značné, pokud porovnááme obsah snění, ale zdůrazňuje, že záměrem kapitoly nebylo vyložit obsah, ale povahu představivosti a její negativní vliv na obě interpretované postavy. Petr Vaškovic uvedl, že ve své práci nezohlednil vzdor jako aspekt zoufalství. Stejně jako v případě estetismu si pokládal otázku, zda je vzdor podstatným aspektem zoufalství. Zda lze srovnávat Svidrigajlovu a Raskolnikovovu revoltu ve smyslu překročení kategorií morality nechal Petr Vaškovic otevřenou, neboť s pasáží, na kterou upozornil George Pattison, není dostatečně obeznámen. Možnost rozboru dalších postav v závěru dizertační práce Petr Vaškovic z koncepčních důvodů vyloučil a vysvětlil, proč do této části práce nezahrnul postavu Soni Marmeládové. Postavy Markela a Zosimy představují zkušenost epifanické konverze a zbavení se egoistických tendencí. Takovou zkušenost podle Petra Vaškovic v příběhu Soni Marmeládové nenacházíme, protože jakkoli se stává pokornou, její proměna není explicitní. Autor dizertační práce se chtěl zaměřit právě na tuto proměnu a z toho důvodu si také vybral k analýze postavu Markela. Jako důvod, proč do svého závěrečného výkladu nezahrnul postavu Aljoši, uvedl Petr Vaškovic nedokončenost a spekulativnost jeho charakteru. Pro provedení analýzy bylo naopak třeba pracovat s dokončenými příběhy jako jsou příběhy Markela a Zosimy, dvou případů autentické náboženské existence.

Otevřená diskuse všech přítomných

Jakub Čapek vyzdvihl koncept existenciálního uvěznění a položil otázku. Pokud přijmeme jako jediné možné vyústění spásy smrt, jak se pak máme vypořádat s Kierkegaardovým pojmem věčnosti, s jeho reflexemi o čase a plnosti života, který je podle něj možné prožít v každém okamžiku? Bylo by možné reformulovat existenciální uvěznění z perspektivy přítomného okamžiku a věčnosti spíše než z perspektivy procesuality života? Petr Vaškovic odpověděl, že existenciální uvěznění výrazem stagnace lidského vývoje, tzn. jedná se o antropologickou kategorii. Kierkegaardův přítomný okamžik Petr Vaškovic identifikuje s konceptem spásy. Plnost času je něco, čeho jednotlivec dosahuje, pokud se nezachytí v existenciálním uvěznění. Marina Barabas reagovala na poznámku Jakuba Čapka a zdůraznila, že v Dostojevského dílech jediný okamžik obsahuje celek života. Zeptala se, do jaké míry může etický či morální pojem obsáhnout specifikum náboženské zkušenosti. Nemohou být postavy lépe pochopeny z etického úhlu pohledu? Petr Vaškovic nepokládá existenciální schéma v Kierkegaardových dílech za striktně dané. Původním záměrem práce bylo popsat nejen náboženské, ale i etické fáze vývoje. Konverzí, která vede k autenticitě totiž cesta nekončí a člověk se musí vrátit „zpátky na zem“ a projevit se takto v etickém i náboženském smyslu. To platí pro postavy Kierkegarda i Dostojevského a právě to se autor snažil ve své práci ukázat. Tereza Matějčková se zeptala, zda se existenciální uvěznění vztahuje ke křesťanskému životu, nebo pojem představuje univerzální antropologickou konstantu. Petr Vaškovic v pojmu existenciálního uvěznění přichází s předpokladem, že na lidský život může být nahlíženo jako na proces směřující k náboženské dokonalosti. Dostatek poznámek o obdobném procesu v etickém životě u

Kierkegaard a Dostojevského nenajdeme. Proto se Petr Vaškovic domnívá, že kategorii nelze vztáhnout na etický život. Kontext by se musel lišit od rámce monoteistického náboženství. Václav Němec nesouhlasil s pojetím pojmu syntézy v dizertační práci.

Kierkegaardova pseudonymní díla je důležité číst z hlediska existenciálních fází, ale tyto fáze je třeba lépe vyložit, neboť představují selhání syntézy. Podle Václava Němce chybějící výklad syntézy představuje v práci problém. Petr Vaškovic vysvětlil, že kdyby zahrnul syntézu do svého výkladu, musel by z ní vyložit také Dostojevského postavy, čímž by vznikaly další potíže. Proto vytvořil originální koncept existenciálního uvěznění, aby mohl číst Dostojevského i Kierkegaard dohromady, v souladu se zvolenou metodologií.

Předseda komise Miroslav Petříček ukončil obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce. Předseda komise seznámil studenta a přítomné s výsledkem obhajoby. Komise hlasovala jednohlasně: počet členů komise: 5, přítomno členů komise: 5, kladných hlasů: 5, záporných hlasů: 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována: prospěl (P)
Zapsala Josefína Formanová

Klasifikace obhajoby:	prospěl/a (P)	
Předseda komise:	prof. Mgr. Miroslav Petříček, Dr.
Členové komise:	Marína Barabas, Ph.D.
	Mgr. Tereza Matějčková, Ph.D.
	doc. Mgr. Václav Němec, Ph.D.
	doc. Mgr. Jakub Čapek, Ph.D.